

Nr 241.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av jord å landet m. m.

Propositionen nr 38 med lag om delning av jord å landet inbjuder riksdagen, såvitt jag förstår, i vissa delar till ett språng ut i mörkret. Den är farlig redan genom sin omfattning. Riksdagens ledamöter kunna ej sätta sig in i densamma utan måste lita till auktoriteten hos dem, som utarbetat förslaget. Ämnets långvariga och kostsamma behandling kommer att bidraga till, att vi taga vad som helst i trötthetens tecken. Förtroenderådens uppfattningar bliva under sådana förhållanden tämligen enarådande. Högerpartiernas ledare, som velat i denna lag se en lösning av jordfrågan efter deras sinne, förstå snart, att förslaget motsvarar förväntningarna. För regeringspartiets anhängare kan prestigefrågan ej undgå att i detta stora obekanta spela en avsevärd roll. Småbönderna och småarrendatorerna hava knappast någon representation och de alldeles jordlösa stå helt utanför.

Undertecknad har icke varit i tillfälle att på ett ingående sätt sätta mig in i förarbetena till lagen och de meningar, som resulterat i de nu framlagda formuleringarna. Jag befarar emellertid att förslaget kommer i sin mån att nedbryta viktiga delar av det arbete i den sociala jordfrågan, som på skilda händer nedlagts under de senaste årtiondena. På innehåll och motivering förmärkes, att förslaget har utarbetats av i lantmäterigöromål tekniskt kunnige och arbetsamma jurister. De sociala realiteterna däremot hava uppenbarligen varit otillräckligt representerade i tänkesätten.

Det har sagts mig, att förslagets huvudförtjänst är, att det är »smidigt». Det kan bli för mycket även av denna varan. Saknas erforderlig ryggrad uti smidigheten kan det hela lätt snarare löpa ut i ett odikat gungfly i stället för en fast grund för jordkulturen. Förslaget innehåller väl allmänna teoretiska grundsatser, efter vilka delning av jord skall ske. Dessa äro emellertid så allmänt hållna, att de lämna smidig förevändning för tillgodoseende av hart när vilka obehöriga intressen som helst.

Man menar nu, att avgörandena ju läggas i den sakkunnige lantmätarens hand. Just häri ligger ett av förslagets svagaste utgångspunkter. Det är, så vitt jag kunnat finna, ingenstädes med allvar undersökt, huruvida lantmäterikåren är tillräckligt skickad för den makt, som detta lagförslag lägger i dess hand. Att så fullständigt, som här skett bortse från erfarenheterna och människonaturen är väl allt för oöverlagt. Allmänheten har icke skänkts några påtagliga hållhakar på de myndigheter, av vilka deras väl och ve göres så oförbehållsamt beroende.

Visserligen erinras, att lantmäterikåren är bättre utbildad nu än förr. Denna förevändning snarare stryker under farhågorna. Skicklighet i mätning och egogradering med mera dylikt är visserligen också en viktig sak. Men man måste fråga sig, om lantmätarna mera än förr kunnat tillägnat sig ett hjärtelag för rätten, medkänsla med de svagare och okänslighet för den olika inkomsten, som deras beslut i ena eller andra riktningen kommer att medföra. Tidsandan uppfordrar sannerligen icke därtill. Det är i varje fall icke mänskligt att begära så mycket, särskilt med ett avlöningssätt, som till viss del är beroende av förrättningarna. Man fordrar det icke heller av andra ämbetsmannakårer. I lagar och avlöningssättet söker man skapa verkligt påtagliga riktlinjer för ämbetsutövningen, vilka till allmänhetens skydd och i lagstiftningens intresse ej kunna »smidigt» kringgåas av funktionarismen.

Lagförslagets andra stormakt vid sidan av lantmätaren är för övrigt jordägaren. Det är han, som i första hand bestämmer, särskilt om avstyckning skall ske, och även i första hand förklarar, hur han önskar att delningen skall utföras. I all synnerhet kommer här att framträda såsom avgörande den store jordägaren. Det är nämligen han, som företrädesvis har något att dela, intresse av att delning kommer till stånd och utsikter till inkomster av delningen, med vilka kostnaderna för delningen kan bestridas. Jordägaren och lantmätaren komma sålunda lätt överens och lagens svävande, teoretiska tankar lämna som sagt utrymme för åtskilligt, som ej står i överensstämmelse med lagens anda, men kan försvaras ändå med dess bokstav, helst om den säger för mycket, och sålunda i praktiken ingenting. Även bokstaven betyder i slika fall icke alltid så mycket. Inom andra lagutskottet har från norrlandsrepresentanter vid norrländska jordfrågors behandling understundom framlagts skildringar, hur en ägostyckning kan gå till trots norrländska ägostyckningslagen. Landshövding Widéns strid mot lantmätare i Jämtlands län och regeringsrätten för en någorlunda rimlig tillämpning av ägostyckningslagen är bekant för mången (jordkommitténs betänkande del IV sid. 123).

Nu finnes ju en garanti i förslaget. Underställning skall nämligen ske, i fråga om laga skifte till ägodelningsrätten och beträffande verkställd avstyckning till förste lantmätaren. Den sista garantien är ju bättre än ingen, men för flertalet fall säkerligen föga värd. Även överlantmätaren är främst tekniker. Överordnade äro dessutom i allmänhet benägna att respektera det fullbordade faktum, som föreligger i den underordnade myndighetens beslut. Därtill kommer, att när den underordnade myndighetens beslut grundar sig på undersökning på platsen och granskningen skall ske efter papper och kartor, så saknas oftast förutsättningar för någon verklig granskning.

I stort sett gäller detsamma granskningen genom ägodelningsrätten av frågan om laga skifte, ehuru genom rättens sammansättning en något mångsidigare granskning understundom bör möjliggöras. Å andra sidan äro

de valda ledamöterna i rätten ensidiga representanter för jordägareintresset, vilket ej grundlägger någon kompetens i förevarande fall.

Vilka garantier än skapas kunna de för övrigt ej gå längre än lagen. Denna bjuder även med den välvilligast tolkning av dess dunkla svävande ordalag avsevärt mindre än den norrländska ägostyckningslagen.

Lagförslagets sociala betydelse är förlagd huvudsakligen till avstyckning. Beträffande laga skifte ha frågorna om skiftesvitsordet och bildandet av skogsallmänningar den största sociala betydelsen vid sidan av den nationalekonomiska och lantmäteritekniska. Jag skulle önskat, att tillfälle varit mig berett, att ingående och utförligt söka bedöma denna sak och det nu framlagda förslagets ståndpunkt. Då emellertid endast några korta stunder stått mig till buds, nödgas jag inskränka mig i denna och följande motioner till några korta erinringar i vissa punkter.

Den viktigaste nyheten ur social synpunkt är att den norrländska ägostyckningslagen numera gällande hela landet norr om Mälaren läser skola upphävas. Enligt min uppfattning har denna lag bort utsträckas till hela landet. Andra hava ansett, att lindrigare bestämmelser även i detta ämne böra gälla för södra delarna av riket. Förslaget kan nu sägas hava föreslagit dessa lindrigare villkor för södra Sverige, men utsträckt dem att gälla även för norra och mellersta Sverige, med upphävande av den för dessa landsdelar gällande effektivare ägostyckningslagen. På detta sätt ruineras nu norrlandslagstiftningen fortfarande på omvägar.

Norrländska ägostyckningslagens huvudsyfte var, att *bevara jordbrukskärnan i de gamla bondgårdarna, som förvärvats av bolag och enskilda spekulanter*. Förslaget sammanblandar denna uppgift med avstyckningar vilka som helst. Grundsatsen måste strängt fasthållas och utsträckas även till jordbruk, som lyda under stora gods.

Även nämnda lag gjordes smidigare än norrlandskommittén föreslagit men blev därigenom också lättare att kringgå. Den nu föreslagna formuleringen av 19 kap. 3 § är så flytande utan bjudande konkreta föreskrifter, att den synes lätteligen kunna utnyttjas till vad som helst. Det är sålunda icke vidare uttryckligen föreskrivet, att vid utbrytning av en hemmanslots huvudsakliga jordbruk alltid skall tilldelas jordbruket i första rummet tillräcklig husbehovsskog. Detta är oundgängligt särskilt i de trakter av landet där husbehovsskog anses oundgänglig för jordbruket. Den uttryckliga föreskriften att odlings- och mulbetesmark också skola tilläggas sådan utbrytning är alldeles borttaget. Den positiva bestämmelsen, att just den utbrutna jordbruksjorden skall vara tjänlig för jordbruk är utbytt mot svävande bestämmelser om »det med avstyckningen avsedda ändamål» och om det kan antagas, att avstyckningen »bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten». Detta liksom hela strukturen och formuleringen i övrigt av denna § blandar bort korten. Jag har nyligen varit i tillfälle se en omstyckningsplan uppgjord av ett stort norrlandsbolag. Där äro

jordbruken utbrutna utan avsevärd skogsmark. Utbrytningen angives vara på bildande av »egnahemssamhällen» och på denna grund lärer bolaget förvänta bifall redan enligt gällande lag.

Ännu i det år 1924 till lagrådet remitterade förslaget ansågs det angeläget stadga att från jordbruksfastighet inom alla de län, för vilka norrländska ägostyckningslagen nu gäller, ej fingo avstyckas inägojord till den omfattning, att fastighetens jordbruk därigenom märkligen försvagas. Detta förslag hade bort utbyggas vidare till överensstämmelse med norrländska ägostyckningslagen samt utsträckas till hela landet. Förslaget är, såvitt jag förstår, fördelaktigt för bolag och stora jordägare i landet.

På grund av vad sålunda anförts och under åberopande jämväl av motiven till motionerna 242 och 244, hemställes såsom ett ofrånkomligt krav,

att riksdagen ville besluta

1) sådant tillägg till 19 kap. 3 § i förslaget till lag om delning av jord på landet, att vid utbrytning av hemmanslots huvudsakliga jordbruk ifrån skogsmarken skall ovillkorligen tillses, att avstyckningen är tjänlig till jordbruk samt att därtill i mån av tillgång och ortens förhållanden lägges för ändamålet tillräckligt med åker, äng, husbehovsskog samt odlings- och mulbetesmark,

2) eller, om detta ej bifalles, sådant tillägg göres för de delar av landet, där norrländska ägostyckningslagen hitintills tillämpats jämte de flera landsdelar, som uppenbarligen böra jämsställas med nämnda trakter,

3) under alla förhållanden sådan ändring i nämnda paragraf, att tydligen konkret hänsyn skall tagas även till beskaffenheten av det område, som skall utstyckas till jordbruk och ej blott till jordägarens benämning av ändamålet eller förhållandena i orten.

Stockholm den 19 februari 1926.

Carl Lindhagen.